

Jaroslav Pažout¹

**Československé a západoevropské studentské hnutí
v šedesátých letech 20. století**

Datum obhajoby: 26. června 2006

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.; PhDr. Milan Otáhal

Disertační práce paralelně sleduje vývoj západoevropského a československého studentského hnutí. Jak reformní hnutí v Československu, tak radikálně levicové protestní hnutí na Západě představovala reakci na hluboké systémové krize, které ovšem pramenily z odlišných příčin, z různého historického vývoje. To muselo zákonitě determinovat i podoby studentských hnutí a východisek, která jejich protagonisté hledali k překonání krize. Autor se dále zabývá otázkou, jak přijímali českoslovenští studenti ideové podněty radikálně levicového protestního hnutí na Západě a jeho stoupence, ke kterým právě studenti často patřili, a konečně reakcemi západoevropského studentského hnutí na reformní proces v Československu.

Práce se detailněji věnuje studentskému hnutí v západní Evropě, jeho ideové platformě, procesu jeho vzniku, vývoje a následného štěpení. Toto hnutí zařazuje do širšího kontextu protestního hnutí šedesátých let a významných sociálních a kulturních změn, k nimž v tomto období docházelo a které právě protestní hnutí urychlilo. Středem zájmu je zde radikálně levicová revolta západoevropských studentů. Československé studentské hnutí je sledováno na pozadí celkového vývoje společnosti v šedesátých letech. Autor dále analyzuje zpravodajství o západoevropském studentském hnutí v československém tisku, a to především na příkladu květnové francouzské krize v roce 1968.

Petr Blažek

Dějiny Polsko-československé solidarity.

Vztahy československé a polské opozice v letech 1975–1989

Datum obhajoby: 4. června 2008

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: Dr. Lukasz Kamiński; Mgr. Juraj Marusiak, Ph.D.

Tématem disertační práce je spolupráce československých a polských disidentů v sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století. Úzké vztahy navázali v druhé polovině sedmdesátých let představitelé Výboru na obranu dělníků a Charty 77. Vzájemné kontakty měly různé úrovně, sahaly od veřejných prohlášení na podporu politických vězňů až po společné schůzky v Krkonoších v roce 1978. Dalšímu rozvíjení spolupráce zamezily zásahy bezpečnostních složek obou komunistických režimů. Několik osob bylo v Československu za kontakty s polskou opozicí odsouzeno k nepodmíněným trestům odnětí svobody. Na počátku osmdesátých let se vývoj v Pol-

---

¹ Anotace jsou seřazeny chronologicky, podle data obhájení práce. Texty vycházejí z anotací odevzdaných disertačních prací a byly redakčně upraveny.

sku a v Československu výrazně odlišoval. V srpnu 1980 vznikl Nezávislý odborový svaz Solidarita, který se stal nejmasovějším opozičně orientovaným hnutím v dějinách sovětského bloku. Systémová krize komunistického režimu v Polsku vyvolávala velké obavy u československého vedení. Výsledkem byl zesílený tlak bezpečnostního aparátu na domácí disidenty. Pomocí tajného spolupracovníka Stanislava Dvořáka kontrolovala Státní bezpečnost také kontakty mezi vratislavskými členy Solidarity a pražskými signatáři Charty 77. Až do roku 1984 se z tohoto důvodu nepodařilo Polsko-československé solidaritě, jak se začal vratislavský okruh nazývat, rozvinout svou činnost. Jiná situace nastala od poloviny osmdesátých let, kdy byly obnoveny schůzky v příhraničních horách. Postupně se do spolupráce zapojila řada osob z různých regionů. V červenci 1987 bylo zveřejněno prohlášení první mezinárodní opoziční skupiny působící uvnitř sovětského bloku. Členy Kruhu přátel Polsko-československé solidarity byla řada známých představitelů opozičních skupin. Na konci osmdesátých let Polsko-československá solidarita uspořádala také řadu veřejných akcí na podporu opozice v Československu. Vyvrcholením spolupráce byl festival nezávislé československé kultury ve Vratislavi, jehož se na počátku listopadu 1989 zúčastnilo několik tisíc Čechů a Slováků.

Zdeněk Doskočil

Duben 1969. Anatomie jednoho mocenského zvratu

Datum obhajoby: 4. června 2008

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: doc. PhDr. Jan Pešek, DrSc.; Mgr. Jitka Vondrová, Ph.D.

Disertační práce analyzuje razantní proměnu politické situace v Československu na jaře 1969, která je v obecném povědomí spojena se zvolením Gustáva Husáka do čela KSČ. Detailně rozebírá okolnosti, které provázely Husákův nástup do nejvyšší stranické funkce. Přibližuje sérii zákulisních jednání, jež volbě nového vůdce předcházely a objasňuje, jakou roli v nich sehrály jednotlivé frakce a vedoucí osobnosti KSČ. Popisuje také úlohu sovětských představitelů a hledá důvody, proč byl do funkce prvního tajemníka vybrán právě Husák. Zahrnuje rovněž domácí i zahraniční ohlasy, které jeho volbu provázely, a dává je do kontextu dobových událostí. V této souvislosti sleduje především postoje a aktivity nejradikálnějších vrstev československé společnosti (odbory, vysokoškolští studenti, tvůrčí inteligence) a rozebírá mocenská opatření, jež vedení KSČ využívalo k potlačení jejich odporu. Autor dále zachycuje postupné zostřování normalizační politiky během jara 1969, jejíž aktuální podoba byla spíše odrazem permanentního mocenského boje uvnitř vedení KSČ než výsledkem realizace propracované politické koncepce. Disertační práce vychází nejen z archivních pramenů, pamětí či dobového domácího a zahraničního tisku, ale i z rozhovorů, které badatelé z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd České republiky pořídili s účastníky událostí.

Ondřej Vlk**Národ žije tak dlouho, jak dlouho žijí jeho kulturní památky****Datum obhajoby:** 21. ledna 2009**Školitel:** doc. PhDr. Jan Gebhart, CSc., DrSc.**Oponenti:** prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc.; prof. PhDr. Mečislav Borák, CSc.

Nacistická okupace zbylého území Čech a Moravy, vytvoření Protektorátu Čechy a Morava a následné události představují nepochybně jedno ze stěžejních témat české historiografie. V minulých desetiletích se českým badatelům podařilo přiblížit a analyzovat principy okupační politiky, postavení protektorátu v rámci Velkoněmecké říše, objasnit sociální a ekonomické otázky v daném prostoru nebo zapojení protektorátu do hospodářských mechanismů říšské ekonomiky, nastínit odpovědi na otázky kolaborace, resistance, způsob rasové a politické persekuce, podíl jednotlivců a skupin na těchto zločinech. Až donedávna se však historiografie jen málo dotýkala výzkumu metod konfiskací uměleckých předmětů na území Protektorátu Čechy a Morava. Disertační práce vychází z potřeby objasnit metody, technické, personální a legislativní zajištění konfiskací movitého uměleckého majetku nepřátel nacionálně socialistického režimu na území Protektorátu Čechy a Morava, přiblížit je v určité chronologické a věcné posloupnosti a vystihnout způsob provádění konfiskačních operací. Identifikuje širší i přímo působící důvody, podněty, okolnosti celého procesu, vykládá podstatné momenty a průvodní jevy, pátrá po příčinách vytvoření spoliačního a zhodnocovacího systému a dále po podmínkách, které vedly místní okupační orgány k tomu, že prosazovaly odlišné koncepce v určitých mocenských poměrech. Autor dále sleduje klíčovou spolupráci okupační konfiskační a kulturní byrokracie s protektorátními německými a českými uměleckými kruhy. Vystihuje také míru úspěšnosti praktického uskutečnění navržených záměrů a požadavků. Základním východiskem se stal výzkum a rešerše pramenů v domácích i zahraničních archivech a studium odborné literatury domácí a zahraniční provenience. Získané poznatky byly nejprve analyzovány, seřazeny v určitém chronologicko-logickém pořadí a následně použity k rekonstrukci možných dějů. Celá problematika byla zasazena do širšího historického kontextu.

Ondřej Koutek**Prokop Drtina (1900–1980), život českého demokrata****Datum obhajoby:** 10. června 2009**Školitel:** prof. PhDr. Jan Kuklík, CSc.**Oponenti:** prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.; prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc.

Disertační práce pojednává o významném českém úředníkovi a posléze politikovi Prokopu Drtinovi, jehož život byl bytostně spjat s osudem demokracie v Československu. Hlavním cílem této práce je upozornit na tuto jedinečnou osobnost a ilustrovat na jeho životě československé dějiny. Drtina se narodil 13. dubna 1900 ve významné české rodině. Jeho otec, František Drtina, byl slavný filosof a blízký spolupracovník profesora Tomáše Garrigue Masaryka. Drtinovo dětství bylo velice podnětné, neboť vyrůstal obklopen tehdejší českou intelektuální elitou. Mladého Prokopa Drtinu vedl

jeho zájem o historii a politiku ke studiu na právnické fakultě v Praze. Po dokončení studií zahájil Drtina svou profesní kariéru v únoru 1924 u České finanční prokuratury, ve stejné době se začal výrazněji veřejně angažovat. V roce 1925 vstoupil do nově založené Národní strany práce, jejíž veškeré snažení však ztroskotalo a byla tedy po pěti letech činnosti rozpuštěna. Drtina v roce 1928 přestoupil do Československé strany národně socialistické, jíž pak zůstal věrný až do závěru své politické dráhy. Prokop Drtina také hrál významnou roli v činnosti prestižního debaťního klubu *Přítomnost*. Posléze se stal i členem redakční rady názorově spřízněného časopisu *Demokratický střed*, vedle toho ovšem občas publicisticky přispíval i do dalších tiskovin. Zásadní zlom v jeho pracovní kariéře přišel v listopadu 1929, kdy se stal úředníkem Kanceláře prezidenta republiky. Když byl po abdikaci T. G. Masaryka zvolen v prosinci 1935 novým československým prezidentem Edvard Beneš, vybral si Drtinu za svého tajemníka. Prokop Drtina se tak stal jeho nejbližším spolupracovníkem a osobním důvěrníkem. S prezidentem Benešem intenzivně prožíval zejména zářijovou krizi v roce 1938 a prezidentovu následnou abdikaci. Poté Drtina zformoval skupinu politických přátel, jejíž činnost byla posléze chápána jako počátek národního odboje.

Vítězslav Sommer

Vytváření „demokratického socialismu“.

Stranická historiografie 50. a 60. let mezi stalinismem a reformním komunismem

Datum obhajoby: 17. března 2011

Školitel: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc.

Oponenti: doc. PhDr. Bohumil Jiroušek, Dr.; PhDr. Michal Kopeček, Ph.D.

Disertační práce se zabývá vývojem stranické historiografie mezi léty 1950 až 1970 v kontextu proměn československého komunismu. První periodizační mezník se vztahuje k založení Ústavu dějin KSČ, jenž byl centrální institucí stranického dějepisectví. Druhý letopočet hrál rovněž významnou roli ve vývoji institucionální základny zkoumaného dějepiseckého projektu. V roce 1970 byl z rozhodnutí vedení KSČ zrušen Ústav dějin socialismu. Tento akt lze považovat za symbolické vyjádření normalizační likvidace stranického dějepisectví v podobě, do jaké se vyvinulo během padesátých a šedesátých let.

Stranická historiografie byla zvláštní součástí československého dějepisectví po roce 1948. Vznikla na počátku padesátých let, fungovala v rámci aparátu komunistické strany a jejím úkolem bylo zpracovávat minulost KSČ a dělnického hnutí. Měla to být nová historiografie, která se odřízne od tradic tzv. buržoazní historické vědy a stane se dějepisectvím odpovídajícím nárokům probíhající socialistické revoluce. Nové měly být nejen interpretace minulosti, ale také teoretická a metodologická výbava historiků a jejich institucionální zakotvení. Ve druhé polovině padesátých let bylo vytvořeno paradigma stranických dějin, jehož složkou byla také závazná interpretace minulosti domácího komunismu. V šedesátých letech pak stranická historiografie prošla „kritickým obdobím“, během něž nahradila poststalinistické vyprávění o dějinách KSČ novým příběhem, jenž se stal prostředkem historické legitimizace projektu československé reformy. Ve všech třech obdobích bylo stranické dějepisectví

v úzkém kontaktu s vrcholnou politikou. Někdy šlo o bezproblémový vztah, v jiných případech se jednalo o značně konfliktní soužití.

Disertační práce zkoumá stranickou historiografii ve třech rovinách. Jednak se věnuje jejímu institucionálnímu vývoji, konkrétně se zaměřuje na proměny Ústavu dějin KSČ. Dále mapuje její sociální zázemí, tedy vývoj personálů, místo stranického dějepisectví ve strukturách komunistické strany a z něj vyplývající vztah k politickému dění. Třetím okruhem otázek je činnost stranické historiografie na poli vytváření historického vědění a formulace historických vyprávění.

Práci otevírá úvodní kapitola, která objasňuje metodologická východiska, zasazuje je do kontextu zkoumání vědy a definuje badatelský přístup k výzkumu dějepisectví, které fungovalo ve zvláštních podmínkách socialistické diktatury. Následující kapitola se věnuje zakladatelskému období stranické historiografie (1950–1955). Třetí kapitola práce se zabývá vytvářením paradigmatu stranických dějin ve druhé polovině padesátých let a na počátku následujícího desetiletí. Těžiště práce pak leží ve čtvrté kapitole, která mapuje činnost reformního dějepisectví šedesátých let. Tato kapitola je nejdelší a pokouší se všestranně analyzovat činnost reformních historiků.

Ambici této disertační práce je ukázat historiografii jako kulturně-politický fenomén, jenž nelze zkoumat odděleně od dobových politických a obecně společenských souvislostí. Cílem byla analýza vzniku reformně komunistického historického myšlení v širším politickém a sociálním kontextu. Reformní dějepisectví chápe autor jako jednu z intelektuálních reakcí na stalinismus. Snažilo se reformovat obor studia nejnovějších dějin a zároveň přispět k politickému úsilí spojenému s pokusem o nalezení nového programu československého komunismu. Stalo se historiografickým pandánem československé reformy. Prostřednictvím kritiky dřívější činnosti stranické historiografie postupně vytvářelo nový a vlivný historický příběh, v jehož centru stála představa o kontinuitě „demokratického socialismu“ v moderních československých dějinách.

Disertační práce se zabývá procesem vzniku historického vyprávění, z něž vycházelo přesvědčení reformních komunistů o možnosti specifické „československé cesty k socialismu“. Tuto práci lze rovněž považovat za příspěvek ke studiu vztahu historiografie a politiky. V neposlední řadě je předkládaná disertační práce jednou z čím dál početnějšího zástupu monografií, které z rozličných perspektiv zpracovávají osudy československého komunismu. V tomto případě nejsou hlavním tématem dějiny politického hnutí, ale vývoj jistého druhu historického myšlení, které v rámci tohoto hnutí vzniklo a ovlivňovalo jeho vývoj.

Ivana Polley

Návrat do emigrace. Osudy československých příslušníků RAF po druhé světové válce ve Velké Británii

Datum obhajoby: 11. června 2012

Školitel: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

Oponenti: doc. PhDr. Mgr. Ladislav Kudrna, Ph.D.; doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Předmětem disertační práce je popsání a analyzování tematiky poválečných osudů československých letců ve Velké Británii v poválečných letech. Úvod práce nastiňuje

atmosféru doby a proces integrace západních letců v Československu po osvobození. Práce se rovněž zabývá snahou britských manželek těchto letců o asimilaci do československé společnosti. Proměny politických okolností však donutily letce RAF začít opět uvažovat o odchodu za hranice Československa. Po únoru 1948 byla perzekuce vůči RAF důstojníkům již zcela evidentní. Politické čistky v armádě je donutily k opětovnému exilu. Práce typologizuje odchody letců RAF do zahraničí do podskupin a na každé této podskupině demonstruje různé a přeci velmi podobné osudy letců, které spojuje odchod do Velké Británie, kde za války sloužili v Královském letectvu. Rozlišit lze letce, kteří zůstali ve Velké Británii a nevrátili se po skončení války do Československa, ty, kteří odešli legální cestou, a ty, kteří odešli ilegální cestou po zemi do emigrace.

Pro osvětlení problematiky únosů letadel je zvolena forma zpětné reflexe obsažená v německých, francouzských a anglických dobových periodikách. Následující část disertační práce se zabývá uplatněním československých letců ve Velké Británii. Hlavním úkolem této kapitoly bylo zachytit způsob opětovného přijetí do služeb Královského letectva. V této kapitole jsou vytěženy dosud utajované informace *Personnel and Management Agency* v Cronwellu. Tato instituce systematicky shromažďuje informace o RAF letcích a posléze je poskytuje National Archives. Početnou skupinu tvoří letci, kteří našli uplatnění v neleteckých povoláních. Zajímavý typ letců tvořili ti, kteří se angažovali v CIO (Czech Intelligence Office). Celou práci pak završuje kapitola o vývoji různých uskupení a svazů, ve kterých se letci RAF sdružovali.

Prokop Tomek

Československá redakce Radio Free Europe: historie a vliv na československé dějiny

Datum obhajoby: 16. listopadu 2012

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: PhDr. Petr Blažek, Ph.D.; prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.

Tématem disertační práce je vývoj a význam československého oddělení Rádia Svobodná Evropa (Radio Free Europe) v období 1950–1994. Vysílání mělo v dobách zneumožnění svobodného přístupu občanů k informacím zcela mimořádný a dosud málo odborně prozkoumaný význam.

Po převzetí moci v Československu komunistickou stranou v únoru 1948 bylo jedním z prvních činů nové moci nastolení přísné cenzury medií a jejich ideologické ovládnutí. K narušení této informační blokády začaly postupem času ze zahraničí mimo jiné působit rozhlasové stanice. Byly to buď již existující státní, oficiální stanice nebo formálně nevládní Radio Free Europe. Základní otázkou je postavení rozhlasového vysílání jako nástroje politického soupeření mezi dvěma bloky v době studené války a případného vývoje tohoto přístupu.

Zrod vysílání v českém a slovenském jazyce byl komplikovaný. RFE vzniklo jako platforma exilu s programem osvobození Československa od vlády KSČ. Programová orientace stanice ale podléhala politickým vlivům z USA i měnící se politické situaci. Specifické postavení RFE spočívalo ve formální nezávislosti a odstupu od politické linie vládních stanic, jako byla například stanice Hlas Ameriky. Od počátku v česko-

slovenské redakci zaujímali výrazné místo exulanti, často významné osobnosti české a slovenské kultury a politiky. V prvé řadě je nutno jmenovat Ferdinanda Peroutku, Pavla Tigrida, Jana Čepa či Julia Firta. Uprchlíci, kteří spojili svůj život s prací v těchto médiích, vědomě odmítali úplnou asimilaci v cizině a zůstali přes všechny obtíže spojeni s Československem. Disertace se věnuje i srovnání RFE s dalšími zahraničními rozhlasovými stanicemi.

Pozornost je věnována i tiskovým kampaním v padesátých letech, které se v době hermetického uzavření hranic odehrávaly s využitím letáků a balonů. Tyto kampaně napojené úzce na rozhlasové vysílání představují nejaktivnější pokus o protikomunistickou aktivizaci domácího obyvatelstva a na území Československa směřovaly nejmasověji.

Za neméně důležitou problematiku je nutno považovat dosud nezpracované téma recepce vysílání v Československu jak oficiální, tak neoficiální sférou společnosti a související odezvy v celém možném spektru. Vliv informací zprostředkovaných RFE nemohl izolovaně bez dalších faktorů dosáhnout významné změny. Z dlouhodobé perspektivy kultivace společnosti a v momentech společenské aktivizace byl význam vysílání nepřehlédnutelný.

Nepřímým důkazem vlivu RFE v Československu je silná negativní odezva politické a státní moci. Represe probíhaly jak proti vlastní rozhlasové stanici v zahraničí, tak i proti posluchačům, především těm, kteří na vysílání aktivně reagovali — komentovali je, rozšiřovali informace, posílali Rádiu Svobodná Evropa dopisy či jim telefonovali. Nejpatrnější a nejvytrvalejší formou reakce režimu bylo rušení vysílaného signálu RFE. Podobně nepřehlédnutelné byly i propagandistické kampaně režimu a desinformační kampaně.

Po listopadu 1989 hledala RFE svoje místo v procesu transformace a po poměrně složitém vývoji je našla zpočátku v pomoci demokratickým změnám v Evropě a později ve službě svobodě slova v dalších zemích světa.

Pavel Kugler

Ideové zdroje křesťanské demokracie ve střední Evropě v letech 1945–1948

Datum obhajoby: 30. května 2013

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: doc. PhDr. Jaroslav Šebek, Ph.D.; doc. PhDr. Karel Konečný, CSc.

Křesťanská demokracie ve středoevropských zemích, jež se ocitla pod vlivem Sovětského svazu, nedostala příležitost, aby sehrála významnější roli ve vývoji regionu takovým způsobem, jak se to povedlo křesťanským demokratům po roce 1945 v západní části Evropy. Zásadní roli v tomto procesu měly vnější podmínky a rozhodujícím faktorem se staly zásahy zvenčí. Nicméně i přes poměrně krátké období, které v podstatě trvalo pouhé dva roky, se jasně ukázaly identické znaky či naopak rozdíly v chápání toho, co by mělo být nosnou myšlenkou strany s tímto programovým vymezením. Do utváření ideové základny zasahovaly faktory historické zkušenosti, religiozity obyvatelstva a také hospodářská a sociální situace. Nelze přehlédnout ani tu skutečnost, že z jisté části nepřestaly existovat staré předsudky. Těžko lze v této souvislosti akceptovat označení roku 1945 jako nultou hodinu, jak se vžilo především ve starší histo-

riografii, ale v rámci problematiky křesťanské demokracie šlo ve větší míře o plynulý kontinuální proces a završení snah, které se pravidelně objevovaly již v předchozích desetiletích. Přes omezené možnosti však Západ, jakožto symbol křesťanského kulturního centra, na druhé straně právě se vytvářející železné opony nezmizel. Naopak, právě vnímání západních hodnot zůstalo v prvních letech součástí programů stran a hnutí v Československu, Polsku a v Sověty obsazené části Německa. Je třeba připomenout, že revoluční nálady, nacionalismus, příklon ke komunismu a socialismu nebyly ohraničeny na sovětskou sféru, ale jednalo se o celosvětový fenomén a stranou nezůstaly ani křesťanské strany na západní straně studenovělečné hranice. Reflexe socialismu a z toho důvodu i jistá modifikace vlastních programů nebyla ani u nich ničím výjimečným. Nešlo však o programovou vágnost, jak zaznívalo ze stran politických oponentů, ale spíše o přizpůsobení se dané chvíli a novým výzvám.

Pavel Horák

Počátky sociálnědemokratického poúnorového exilu (1948–1953)

Datum obhajoby: 24. června 2014

Školitelka: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.

Oponenti: prof. PhDr. Jana Burešová, CSc.; prof. JUDr. Jan Kuklík jun., DrSc.

Disertační práce analyzuje, jakým způsobem byla v letech 1948–1953 formována sociálnědemokratická exilová strana. Sleduje, kdo, jak a proč se na tomto procesu mohl nebo chtěl podílet. Téma nahlíží z institucionální perspektivy „exilové strany“. Popisuje, jak byla strana organizována a vyjednávána. Kromě osobních příběhů v kulísách uprchlické každodennosti zkoumá, co znamenalo být „sociální demokrat“ v „poúnorovém exilu“ a zda „exilová strana“ vytvářela vlastní sféru komunikačního prostoru k formulaci programu a nejrůznějších požadavků a iniciativ. Práce se koncentruje na formativní období „exilu“. Je vymezena rokem 1953, který potvrdil dlouhodobější, bipolární charakter světového řádu. Hypotézou je tvrzení, že se v rámci československé poúnorové migrace formovala „exilová sociálnědemokratická strana“ jako instituce, která na základě určitých kritérií vytvářela vlastní komunikační, sociální a migrační síť. Text přitom neignoruje historický subjekt „obyčejných“, „low-level“ migrantů. Popisuje podmínky, v jakých „strana“ a jednotliví aktéři působili, a na základě několika sond a reportážního popisu zařazuje výsledky do širších souvislostí a dobového diskurzu.

Ludmila Motejlková

Československo a Francie 1948–1968. Československo-francouzské diplomatické a kulturní vztahy v letech 1948–1968

Datum obhajoby: 15. září 2014

Školitel: prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: doc. Michel Perottino, Ph.D.; doc. Mgr. Radmila Švaříčková-Slabáková, Ph.D.

Čtvrtá republika nesplnila očekávání, která do ní Francouzi zpočátku vkládali. Instituční systém, založený na dominanci politických stran, nebyl schopen zajistit ani

vnitřní stabilitu, ani návrat Francie do velmocenského postavení. Slabost francouzských vlád a jejich neschopnost řešit palčivé problémy vnitřní i zahraniční politiky vyústily na jaře 1959 v pád IV. republiky a vznik zcela nového politického systému, jenž měl Francii navrátit její velikost (*grandeur*) a nezávislost. První desetiletí V. republiky, bytostně spjaté s osobou prezidenta Charlese de Gaulla, bylo výrazně poznamenáno válkou v Alžíru, jejíž vliv byl patrný ve všech oblastech politického života země. Až evianské dohody z března 1962 otevřely de Gaullovi cestu k realizaci vlastních představ o podobě francouzské zahraniční politiky, včetně její větší otevřenosti vůči Sovětskému svazu a jeho satelitům.

Československo-francouzské diplomatické a kulturní vztahy ve sledovaném období let 1948 až 1968 do značné míry korespondují s vývojem mezinárodněpolitické situace, střídavým zostřováním a uvolňováním mezinárodního napětí a odrážejí i změny ve vnitřní politice obou zemí. Československá zahraniční politika byla od roku 1948 plně pod kuratelou Moskvy, což se přirozeně projevilo ve formulaci cílů zahraniční politiky československého státu vůči kapitalistickým zemím, včetně Francie. Základní konceptualizace československé zahraniční politiky nicméně vznikla až ve druhé polovině padesátých let, kdy uvolnění vztahů mezi Východem a Západem umožnilo nový rozkvět styků mezi státy z opačných stran železné opony. Po několikaletém umrtvení vzájemných styků, následujícím po uzavření francouzského generálního konzulátu v Bratislavě a zásahu československých úřadů proti francouzským kulturním institucím v ČSR na jaře 1951, tak Československo a Francie začaly postupně obnovovat vzájemné kontakty v politické i kulturní rovině. Slibně se rozvíjející vzájemné styky narušila na jaře 1959 diplomatická roztržka, související se zadržením nákladu zbraní z československé obchodní lodi Lidice, která na několik let negativně ovlivnila atmosféru vzájemných styků a zkomplikovala řešení řady otevřených finančních a obchodních otázek. Až ukončení války v Alžíru v březnu 1962 otevřelo cestu k postupnému narovnání československo-francouzských vztahů, jež svůj pomyslný vrchol zaznamenaly po roce 1964 s rozvojem pravidelných návštěv na vládní úrovni.

Prolínání politických vztahů s kulturní diplomacií je společným rysem zahraniční politiky obou sledovaných států. Obě strany měly zájem na šíření své kultury a propagaci vlastní země v cizině, propagační hledisko proto tvořilo jeden z klíčových bodů směrnic a zásad rozvoje styků Československa s kapitalistickým zahraničím. Také kulturní styky byly závislé na celkové politické situaci a úrovni vzájemných vztahů, takže není divu, že jejich největší rozvoj zaznamenáváme až v druhé polovině šedesátých let, kdy byla po více než patnácti letech faktického bezesmluvního vztahu obnovena oficiální kulturní výměna na základě kulturních protokolů a nové kulturní dohody. Nadstandardní vztahy mezi komunistickými stranami obou zemí pak dávají vzájemným stykům ve sledovaném období další — neoficiální — rozměr, jenž dokresluje bohatou spolupráci obou států ve všech sledovaných oblastech, již násilně přerušila až sovětská invaze do Československa v srpnu 1968.

Jakub Šlouf

Genealogie plzeňské revolty 1. června 1953:

Analýza veřejných kolektivních protestů obyvatelstva města Plzně v letech 1948–1953

Datum obhajoby: 13. dubna 2015

Školitel: PhDr. Jan Randák, Ph.D.

Oponenti: PhDr. Michal Kopeček, Ph.D.; PhDr. Jiří Křestan, CSc.

Předkládaná disertační práce analyzuje jeden z nejrozsáhlejších protestů éry československého stalinismu, plzeňskou červnovou revoltu proti peněžní reformě v roce 1953. Metodologicky přitom vychází z teorií tzv. nových sociálních hnutí. Známy plzeňský incident proto zasazuje do kontextu předchozích protestních akcí, které se odehrály v plzeňské lokalitě v rozmezí let 1948–1953. Takový postup autorovi umožňuje mapovat vývoj několika různých protestních kultur, které dlouhodobě působily v jednotlivých částech společnosti v západních Čechách a které v roce 1953 každá svým osobitým způsobem inspirovaly vznik i průběh plzeňské revolty. Práce tak přináší nejen výrazně zpřesněný kritický popis červnových protestů, ale též jejich kulturní rodokmen. Prostřednictvím tohoto rodokmenu autor odkrývá strukturu hlavních sociálních hnutí, která se revolty účastnila, a s nimi spojený soubor společenských konfliktů, ze kterých protesty vycházely. Byly to zejména tyto tři: sociálně motivované stávkové hnutí průmyslových dělníků, hnutí prozápadně orientované studentské i dělnické mládeže a latentní pnutí uvnitř komunistické strany, které se projevovalo pasivní rezistencí její členské základny vůči lokálním stranickým „diktátorům“.

Lukáš Cvrček

Jozef Lenárt a jeho doba

Datum obhajoby: 9. září 2015

Školitel: Prof. PhDr. Jan Rychlík, DrSc.

Oponenti: doc. PhDr. Michal Stehlík, Ph.D.; PhDr. Richard Pavlovič, Ph.D.

Práce pojednává o životě a politickém působení předního komunistického politika Jozefa Lenárta. Vyprávění začíná Lenártovým dětstvím na slovenském venkově a dospíváním ve službách koncernu Baťa, kde se Jozef Lenárt vyučil. Přes vylíčení Lenártovy účasti v povstání na Slovensku pak autor přechází k hlavnímu tématu práce. Tím je Lenártovo bezmála 45 let dlouhé politické působení v různých stranických a státních funkcích. Jozef Lenárt se během své dlouhé kariéry stal mimo jiné předsedou československé vlády a členem nejužšího vedení KSČ. Autor v přímé kontradikci ke konceptu totalitarismu a široce sdíleným představám o stranickém vedení jako názorově monolitickém mocenském centru zasadil politické působení Jozefa Lenárta do popisu vzájemných interakcí uvnitř diktátorského režimu, definoval Lenártovy vlastní postoje a příslušnost k určité zájmovým či názorovým skupinám a zhodnotil, nakolik úspěšně se mu dařilo své názory prosazovat.